

Suomen tataarien Pro Patria-taulu

Suomen vajaan 900 hengen tataariyhteisön juuret ulottuvat 1800- ja 1900- lukujen vaihteeseen, jolloin heitä alkoi muuttaa Suomeen Venäjältä. Suomeen saapuneet tataarit asettuivat pääasiassa Viipuriin, tuon ajan Suomen kosmopoliittisimpaan kaupunkiin. Toinen keskittymä syntyi Terijoen alueelle.

Suomen itsenäistyessä olivat kaikki Suomessa asuneet tataarit yhä Venäjän kansalaisia, mutta ryhtyivät sen tultua mahdolliseksi vuonna 1919, anomaan Suomen kansalaisuutta. Vielä syksyllä 1939 noin puolet heistä kuitenkin oleskeli maassa ns. Nansen-passin (YK:n edeltäjän Kansainliiton Venäjältä kommunistihallinnon pelossa naapurimaihin paenneille pakolaisille myöntämä asiakirja) turvin. Kansalaisuuden puuttumisesta johtuen monet tataarit olivat jääneet vaille varusmieskoulutusta, mistä syystä heitä ei ollut sijoitettu sodan ajan kenttäarmeijaan eikä kutsuttu talvisotaa edeltäneisiin ylimääräisiin harjoituksiin (YH). Moni toimi kuitenkin aktiivisesti suojeluskunnissa, missä olivat saaneet perusteellista sotilaskoulutusta.

Halu puolustaa uutta isänmaata olikin niin kova, että käytännössä joka ikinen asekelppoinen mies ilmoittautui vapaaehtoiseksi. Venäjänkielentaidon ansiosta heitä tarvittiin erityisesti propagandan ja sotavankihuollon kaltaisissa erityistehtävissä.

Kaikkiaan talvi- ja jatkosodassa taisteli tuolloin noin 800 hengen muodostamasta yhteisöstä 156 yhteisön jäsentä, joista 9 kaatui ja 13 haavoittui. Lisäksi 17 naista työskenteli lotta- ja muonitustehtävissä. Yhteisön pienen koon huomioon ottaen oli heidän panoksensa siis varsin merkittävä. Tämän julkaisuhetkellä tataariveteraaneja on elossa viisi: kaksi miestä ja kolme naista. Heistä yksi palveli isänmaataan pikkulottana ja yksi sotilaspoikana.

Suomen itsenäisyyden 70. juhluvuonna 1987 tataarien [Suomen Islam-seurakunta](#) perusti sotaveteraanirahaston. Samalla asetettiin sotaveteraanitoimikunta koordinoimaan ja johtamaan veteraanitoimintoja.

Suomen tataariyhteisön Pro Patria-taulu sijaitsee sen seurakunnan tiloissa Fredrikinkadulla. (kuva: Wikipedia)

Tataariyhteisön seurakunnan tiloista löytyy myös toinen taulu, johon on ikuistettu joka ikinen tataariyhteisöstä Suomea puolustamassa ollut.

Samalla paljastettiin Helsingissä sijaitsevista toimitiloista löytyvä yhteisön Pro Patria-taulu, jossa on niiden yhdeksän isänmaan puolustajan nimet, jotka eivät koskaan palanneet.

Tässä ovat heidän tarinansa, jotta me emme koskaan unohtaisi niitä.

Ensimmäinen Suomen tataariyhteisön antamista uhreista oli 25-vuotias **Feyzi Kayenuk**.

Vuosina 1938–1939 Uudenmaan Rakuunarykmentissä varusmiespalveluksensa suorittanut Kayenuk kotiutui RUK:n kurssilta numero 40 reservin kornettina. Yliopisto-opintonsa aloittanut tuusulalaisnuorukainen erikoistui tataarien historian tutkimukseen. Kayenukilla oli kaksi veljeä ja heistä kaikista tuli upseereita.

Talvisodassa hän palveli joukkueenjohtajana Erillispataljoona 9:n 3. komppaniassa. 20.12.1939 hän oli mukana Uomaan taistelussa, väkivaltaisessa tiedustelussa, jossa kaatuneiden joukossa oli komppanian päällikön lisäksi ensitietojen mukaan myös kornetti Kayenuk. Seuraavana yönä hän kuitenkin palasi vaikealta retkeltä omiensa luo, vahingoittumattomana, mutta lopen uupuneena.

Yhdeksän päivän kuluttua Tolvajärven-Ägläjärven rajussa hyökkäyksessä hän haavoittui, kuollen joukkosidontapaikalla muutaman tunnin kuluttua verenhukkaan.

Feyzi Kayenuk

Hasan Abdrähim

Kauppa-apulaisena siviilissä työskennelleen **Hasan Abdrähimin** perheestä neljä lasta oli rintamalla: työtön muonitus- ja lääkintälottina ja pojat ase kädessä. Läheiset muistelevat helsinkiläiskorpraalia kaiholla ja kertovat hänen olleen niitä jotka ”luovat ympärilleen lämpöä ja hyväntuulisuutta ja tahtomattaankin saavuttavat ystäviä”.

Maineikkaassa [Ässä-rykmentissä](#) palvelleen Abdrähimin sotapolku vei hänet Karjalan kannakselle, Kuolemanjärvelle, Uurakseen ja Säckijärvelle, jossa hän 5.3.1940 haavoittui käsivarteen, olkavarteen ja kaulaan, menehtyen myöhemmin samana päivänä.

Kaatuneen sankarivainajan evakuointi sotatoimialueelta kotiin kesti kuitenkin viikkoja ja perhe pääsi hautaamaan hänet vasta puolitoista kuukautta myöhemmin.

Venäjän Aktukissa syntynyt, mutta perheensä kanssa vain muutaman vuoden ikäisenä Terijoelle muuttanut **Sämiulla Asis** tunnettiin kaveripiirissään Seminä. Ylioppilaaksi hän valmistui Terijoen yhteislyseosta vuonna 1935. Varusmiespalvelukseen hän astui seuraavana vuonna, kotiutuen lopulta reservin vänrikkinä. Syksyllä 1938 hän aloitti historiallis-kielitieteelliset opintonsa Helsingin yliopistossa, mutta vain vuotta myöhemmin isänmaa kutsui taisteluun puolestaan.

Talvisodassa Asis toimi joukkueenjohtajana Jalkaväkirykmentti 69:ssä Karjalan kannaksen kovissa torjuntataisteluissa, jatkosodassa välirauhan aikana luutnantiksi ylennyt Asis sijoitettiin joukkueenjohtajaksi JR 53:n I Pataljoonaan. Kiestingin valtaamiseen tähdännyt hyökkäys kohtui hänen kohtalokseen, mutta ennen sitä se näytti, että veljeä ei jätetä, oli tilanne mikä hyvänsä.

Tiedustelupartiota johtamaan määrätty Asis oli saanut hankittua tarvittavat tiedot, mutta joutui paluumatkallaan vihollistulitukseen, jossa hän haavoittui niin pahoin, ettei olisi päässyt omien puolelle ilman asetovereidensa apua.

Ensiavun jälkeen Mikkeliin Sotasairaala 17:ään toimitetun Asisin vammoille ei kuitenkaan ollut enää mitään tehtävissä ja hän kuoli 27.8.1941, jättäen jälkeensä murtuneen morsiamen.

”Rakas Semi, olit elämäni unelma”, kihlattu Zekiye kirjoitti hänen kuolinilmoituksessaan.

Sämiulla Asis

Taufik Fathullah

Taufik Fathullah oli kotikylästään Suksusta muuton jälkeen asettunut veljinensä Kotkaan, jossa hän ehti jatkaa opintojaan keskikoulun jälkeen vielä lukioon. Ylioppilaskirjoitukset jäivät kuitenkin sodan sytyttyä väliin.

Jatkosodan hyökkäysvaiheessa sotamies Fathullah palveli konekiväärimiehenä JR 53:ssä, joka joutui ankariin taisteluihin yrittäessään murtaa vihollisen asemat Kiestingissä. Kiestingin motti koitui monen hänen toverinsa kohtaloksi: Fathullah haavoittui 28.8., menehtyen vammoihinsa kenttäsairaalassa kaksi päivää myöhemmin. 29.8. kaatui rykmentin komentaja Jussi Turtola.

Hyväkäyttöisenä tunnettu nuorukainen oli aktiivisesti mukana tataarien kulttuuriseuratoiminnassa ja hänen vanhempinsa poikansa kuolinilmoitukseen kirjoittamin sanoin ”liian lyhyt oli hänen elämänsä kaari”. Vain kolme viikkoa aikaisemmin hän oli täyttänyt 22.

Hyvinkäällä helmikuussa 1915 syntynyt **Enver Salah** kirjoitti ylioppilaaksi Vaasan suomalaisesta yhteiskoulusta. Vaasan vuosinaan hän innostui jalkapallosta, jota vaatimattomana ja rehtinä toverina muistetun Salahin kerrottiin pelaavan ”kuin gentlemanni”. Helsingin yliopistossa alkaneet matematiikan opinnot vaihtuivat tammikuussa 1940 armeijan harmaisiin: RUK:in lisäksi hän kävi kaasusuojelu-upseerikurssin. Jatkosodan syttyessä kesällä 1940 hän aloitti palveluksensa Kevyen Patteristo 10:n esikunnassa, jonka riveissä hän päätyi Säämäjärvelle, jossa kaatui 31.8.1941.

Enver Salah

26-vuotias vänrikki Salah haudattiin Käsnäselän hautausmaalle, jonne 1. ja 11. Divisioonan sankarivainajat jatkosodan hyökkäysvaiheen aikana väliaikaisesti haudattiin. Talven tultua heidät siirrettiin kotipitäjiinsä. Rakkaus isänmaata kohtaan lohdutti toisen pojistaan menettänyttä perhettä edes hieman. ”Kaatui Vienan-Karjalassa pyhimpien arvojen puolesta”, he kirjoittivat hänen kuolinilmoitukseensa.

Gayär Nasretidin

Kuollessaan vasta 17-vuotias **Gayär Nasretdin** on tataarien Pro Patria-
taulun kaatuneista nuorin ja ainut siviili. Laivapojaksi pestautuneen nuorukaisen alus, rahtilaiva Jussi H lähti matkaan Raumalta 11.9.1942. Sen määränpää oli (vuoteen 1946 saksalaisella nimellään Königsberg tunnettu) Kalingradin satama. Lastina sillä oli kappaletavaraa ja puisten parakkien osia.

Matka oli nuoren Nasretdinin ensimmäinen. Ja viimeinen.

Aluksen tarkoituksena oli mennä suoraan Ruotsin rannikon läheisyyteen ja jatkaa siitä etelään suojaetuissa olosuhteissa. Varhain seuraavana aamuna laivaan osui neuvostoliittolaisen sukellusvene S-13:n ampumat kaksi torpedoa, jotka upottivat laivan, vieden mukanaan sen 23-henkisen miehistön.

Vain yksi heistä pelastui: neljä päivää myöhemmin Ahvenanmaalle pelastuslautallaan ajautunut laivan 18-vuotias lämmittäjä. Ruumiita onnistuttiin niin ikään löytämään vain yksi ja Nasretdin siunattiin Porin Reposaareen hautapaikkaan KM 12 luokituksella kaatui, ruumis jäänyt kentälle tai tuhoutunut, siunattu kentälle jääneenä tai poissaolevana.

Aluksen hylkyä ei koskaan löydetty.

Terijokelaissyntyinen, mutta Helsinkiin kotiutunut **Siaetdin Samlihan** palveli helmikuusta 1940 tammikuuhun 1941 Helsingin Suojeluskuntapiirin Yleisessä Kuljetuskeskuksessa ja Helsingin Autokomppaniassa. Jatkosodassa hän palveli 10. ja 48. Autokomppaniassa niin Helsingissä kuin Maaselän kannaksella. 15.9.1942 hänen sotansa päättyi hänen ollessaan rintamalta kotilomalla Helsingissä. Hänet tappanut luoti ei kuitenkaan ollut vihollisen, vaan peräisin suomalaisesta.

Siaetdin Samlihan

Iltaomyöhällä kotikaupunkinsa kadulla kävellyt sotamies Samlihan oli kaverinsa kanssa uppoutunut keskusteluun heidän molempien äidinkielellä turkilla, jolloin tuntematon henkilö ampui suomalaista sotilaspukua kantaneen Samlihanin. Ampujaa ei koskaan tavoitettu ja surmatyön syy jäi selvittämättä. Motiiviksi epäillään kuitenkin sitä, että ampuja luuli häntä vakoojaksi tai desantiksi. Karkea esimerkki siitä, millaisiin virhearviointeihin ulkomuodon perusteella tuomitseminen pahimmillaan johtaa.

Nahkurina siviilissä elantonsa ansainneelta Samlihanilta jäi nuori leski.

Feizi Ali

Aktukissa sukunimeltään Alejeffina syntynyt **Feizi Ali** oli sittemmin lyhentänyt nimensä, helsinkiläistynyt ja löytänyt työn liikkeenhoitajana. Varusmiespalveluksensa hän suoritti Jalkaväen koulutuskeskuksessa 1 ja 4. Prikaatin kranaatinheitinkomppaniassa, Suomen käydessä 1939–1945 – sodista ensimmäistään. Jatkosodan alkaessa oli hänen vuoronsa joutua tositoimiin.

JR 4:n 2. pataljoonan kranaatinheitinjoukkueessa korpraali Alin 15 kuukauden mittainen sotapolku kuljetti häntä Karjalan kannakselta mm. Maaselkään, Vuoksenrantaan, Vammelsuuhun, Paateneelle ja Syvärin Kuuttilahdelle, missä se kohtasi loppunsa.

Alin heittimen sijainnin paljastuttua viholliselle annettiin käsky, että sen tuliasemaa oli vaihdettava. Samalla heittimen miehistökin siirrettiin korsusta telttamajoitukseen lähemmäksi asemia. 26.9. oli pimeä syysilta ja Ali oli aseveljineen teltassaan, kun teltankin sijainti paljastui. Seurauksena oli vihollisen pikakiväärisarja, jonka luodeista yksi osui Alin päähän. Tajuntansa jo menettänyttä miestä lähdettiin viemään hevoskyydillä kenttäairaalaan, mutta hän menehtyi matkalla sinne. Vain 23-vuotiaana kaatuneen pojan ja veljen menetys oli perheelle kova paikka, mutta hänen kuolinilmoituksessaan he kirjoittivat, että hän ”kuoli oikean asian puolesta”.

Viimeisenä Pro Patria-taulun sankarivainajista kaatui Terijoelta syntyisin ollut tuusulalainen **Haidär Nisametdin**. Hän ei ollut vielä 22 vuottakaan ehtinyt täyttää. Heikiksi kutsuttu sotamies Nisametdin palveli jatkosodassa 19. Prikaatin IV Pataljoonassa. Jääkäriin velvollisuudentunnosta ja kuuliaisuudesta kertoo myös tapa, jolla hän kaatui Vuosalmella Äyräpäässä 10.7.1944.

Kolme päivää aikaisemmin hän oli haavoittunut, minkä johdosta hän oli saanut vapaata. Nisametdin ei kuitenkaan tyytynyt tähän, vaan lähti omasta aloitteestaan taisteluun veljiensä rinnalla. Nisametdinista ei ollut kotona kuultu vähän aikaan, minkä johdosta hänen veljensä tiedusteli asiaa Nisametdinin komppanian vääpeliltä 19.7. päivätyssä kirjeessä. Virallinen ilmoitus hänen kaatumisestaan ei ollut vielä ehittänyt kotiin saakka, joten perhe sai tiedon poikansa ja veljensä kuolemasta vääpeliltä, joka oli saanut vahvistuksen asiaan saman joukkueen mieheltä, joka oli ollut aivan Nisametdinin vieressä tämän saadessa kuolettavan osuman.

”Tilanne oli nimittäin sellainen, että meikäläiset joutuivat tekemään vastaiskuja ja tällöin tietysti vetäytymään, jossa vaiheessa veljenne kaatui”. Vääpeli pahoitteli, että ”tilanteen ollessa mikä se on, ei Nisametdinin ruumista ole ainakaan vielä ollut mahdollista saada pois vihollisen puolelta.”

Nisametdinin perhe ei koskaan saanut hänen ruumistaan takaisin, vaan joutui siunaamaan hänet hautapaikkaansa (nro 8, Helsingin islamilainen hautausmaa) kentälle jääneenä tai poissaolevana.

Haidär Nisametdin

Ämrulla Fethulla

Niin tataarihautausmaalla vuonna 1956 paljastetusta Pro Finlandia-muistomerkistä kuin 22.11.1987 seurakunnassa paljastetusta graniittitaulusta puuttuu kymmenes sankarivainaja, jota jostain syystä ei ollut lisätty virallisiin tilastoihin taulujen paljastamiseen mennessä. Hän on **Ämrulla Fethulla**, yksi talvisodan ensimmäisiä ja samalla nuorimpia siviiliuhreja. Väestönsuojelumiehenä oman osansa isänmaansa puolesta tehnyt Fethulla menetti henkensä Kotkan pommituksissa tapaninpäivänä 1939.

Kotkalaisen Näkintalon ilmasuojeluvalvojana toiminut Fethulla oli ollut ensiapuaseman lähettinä toimineen veljensä seurassa klo 13 paikkeilla alkaneeeseen ilmahälytykseen saakka. Jonkin verran myöhemmin alkanut ankara ilmatorjuntatuli sai työhönsä palaamassa olleen Fazlulla-veljen aavistamaan, että hänen veljelleen oli sattunut jotain. Vaisto oli oikeassa. Saapuessaan takaisin Näkintalolle hän joutui tunnistamaan maassa takaraivo paljaana makaavan veljensä kuolleiden joukosta.

